

二字熟語 [NIJI JYUKUGO] LARNING SEMANTIK MAYDONGA KO'RA TASNIFI

Berdikulova Nigina Mirsoliyevna

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18184736>

Annotatsiya. Mazkur tezisda semantik maydon nazariyasi asosida yapon tilidagi 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so'zlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda semantik maydon tushunchasining nazariy asoslari yoritilib, ushbu yondashuv yordamida 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so'zlarning leksik-semantik xususiyatlari ochib beriladi. Ikki iyeroglifli so'zlar ruhiy holat, ijtimoiy-huquqiy munosabatlar, faoliyat va jarayonlar hamda abstrakt tushunchalar semantik maydonlari asosida tasniflanadi. Tadqiqot natijalari yapon tilining leksik tizimini tizimli anglashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: semantik maydon, 二字熟語, leksik-semantik tahlil, sema, paradigmatic munosabat, yapon tili, tasnif, leksik tizim

Аннотация. В тезисе на основе теории семантического поля рассматриваются 二字熟語 [niji jyukugo] двухиероглифные слова японского языка. Освещаются теоретические основы понятия семантического поля и анализируются лексико-семантические особенности двухиероглифных слов. 二字熟語 [niji jyukugo] классифицируются по семантическим полям: психическое состояние, социально-правовые отношения, деятельность и процессы, абстрактные понятия. Результаты исследования способствуют системному пониманию лексической структуры японского языка.

Ключевые слова: семантическое поле, 二字熟語, лексическая семантика, sema, парадигматические отношения, японский язык, классификация, лексическая система

Annotation. This paper examines Japanese 二字熟語 [niji-jukugo] two-kanji compounds within the framework of semantic field theory. The theoretical foundations of the semantic field concept are outlined, and the lexical-semantic characteristics of two-kanji compounds are analyzed. 二字熟語 [niji-jukugo] are classified into semantic fields such as psychological states, socio-legal relations, activities and processes, and abstract concepts. The findings contribute to a more systematic understanding of the lexical organization of the Japanese language.

Keywords: semantic field, 二字熟語, niji-jukugo, lexical-semantic analysis, sema, paradigmatic relations, Japanese language, classification, lexical system.

Zamonaviy tilshunoslikda leksik birliklarni tizimli ravishda o'rganish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Ayniqsa, so'z ma'nosining alohida, yakkalangan holda emas, balki boshqa so'zlar bilan o'zaro aloqadorlikda tadqiq etilishi tilning ichki semantik tuzilishini anglash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan semantik maydon nazariyasi tilshunoslikda muhim metodologik yondashuvlardan biri sifatida shakllangan. Yapon tilining leksik tizimida 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so'zlar alohida o'rin egallaydi.

Ular ko‘pincha mavhum tushunchalar, ijtimoiy-huquqiy hodisalar, ruhiy holatlar va ilmiy terminlarni ixcham va umumlashtirilgan holda ifodalaydi. Shu sababli 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so‘zlarni semantik maydonlar asosida tasniflash yapon tilining leksik-semantik tizimini chuqurroq tahlil qilishga xizmat qiladi.

Semantik maydon tushunchasi va uning tilshunoslikdagi o‘rni umumiy semantik komponentga ega bo‘lgan, o‘zaro paradigmatic munosabatlar orqali bog‘langan leksik birliklar majmuasidir¹. Bu yondashuvga ko‘ra, so‘zning ma‘nosi mustaqil holda emas, balki boshqa so‘zlar bilan munosabat tizimida aniqlanadi. Semantik maydon nazariyasining shakllanishida nemis tilshunosi Jost Trier muhim o‘rin egallagan.

U XX asr boshlarida leksikani alohida birliklar yig‘indisi sifatida emas, balki o‘zaro bog‘liq tizim sifatida o‘rganish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Olimning nazariyasiga ko‘ra, bitta so‘z ma‘nosidagi o‘zgarish butun semantik maydon doirasida aks etadi va tilning leksik tizimi doimiy harakatda bo‘ladi². Keyinchalik ushbu yondashuv S. Ullmann, O. Axmanova, Yu. Apresyan kabi olimlar tomonidan rivojlantirilib, semantik maydon tushunchasi leksik-semantik tahlilning asosiy metodlaridan biriga aylandi³. Natijada tilshunoslikda leksikani mavzular, tushunchalar va semantik kategoriyalar asosida tasniflash imkoniyati kengaydi.

Yapon tilidagi 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so‘zlar asosan xitoy tilidan kirib kelgan iyeroglifli birliklar bo‘lib, ularning aksariyati yuqori darajadagi umumlashtirilgan ma’noga ega⁴. Bunday so‘zlar, ko‘pincha, mavhum tushunchalar, ijtimoiy munosabatlar, ilmiy va falsafiy kategoriyalarni ifodalashga xizmat qiladi. Semantik maydon nazariyasi nuqtai nazaridan qaralganda, 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so‘zlar ma’lum semantik sohalar doirasida guruhlanadi va ushbu guruhlanish ularning semantic ma’zmunini yanada aniqroq ochib berishga imkon beradi. Masalan, 感情[kanjō] (hissiyot), 不安[fuan] (bezovtalik), 希望[kibō](umid) kabi inson ruhiy holati semantik maydoniga oid 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli so‘zlar shular jumlasidandir. Ushbu birliklar umumiy “ruhiy holat” semasiga ega bo‘lib, bir maydon doirasida paradigmatic munosabatda faollashadi. Har bir so‘zning ma‘nosi boshqa birliklar bilan solishtirilganda yanada aniq namoyon bo‘ladi.

Sema – so‘z ma‘nosining eng kichik semantik komponenti bo‘lib, birliklarni umumiy va farqlovchi belgilar asosida tahlil qilishda qo‘llaniladi⁵. 二字熟語 larni semantik maydon asosida quyidagi yirik guruhlarga ajratish mumkin: 1. Ijtimoiy-huquqiy semantik maydon. Bu maydonga jamiyat, davlat va huquqiy tizimga oid tushunchalarni ifodalovchi birliklar kiradi: 社会 [shakai]

¹ Trier, J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Heidelberg: Carl Winter, 1931.

² Trier, J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Heidelberg: Carl Winter, 1931.

³ Ullmann, S. The Principles of Semantics. Oxford: Basil Blackwell, 1957. Axmanova, O. S. Slovar’ lingvisticheskix terminov. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya, 1966. Apresyan, Yu. D. Leksicheskaya semantika. Moskva: Nauka, 1974.

⁴ 高島俊男. 『漢字と日本人』. 東京: 文春新書, 2001.

⁵ Apresyan, Yu. D. Leksicheskaya semantika. Moskva: Nauka, 1974. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Oxford: Blackwell, 2008.

(jamiyat), 制度[seido] (tizim), 法律[hōritsu] (qonun). Bu soʻzlar jamiyatning tashkiliy tuzilishini ifodalovchi umumiy semantik komponent asosida birlashadi.

2. Faoliyat va jarayonlar semantik maydoni. Inson faoliyati va harakatlarini ifodalovchi 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli soʻzlar: 研究 [kenkyū] (tadqiqot), 努力[doryoku] (saʼy-harakat), 発展[hatten] (rivojlanish). Mazkur maydon dinamik xarakterga ega boʻlib, jarayon va harakat semasiga asoslanadi.

3. Abstrakt tushunchalar semantik maydoni. Ushbu guruhga aniq predmetga ega boʻlmagan, falsafiy va mavhum tushunchalarni ifodalovchi birliklar kiradi: 概念[gainen] (tushuncha), 理想[risō] (ideal), 本質[honshitsu] (mohiyat). Abstrakt maydon 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli soʻzlarning leksik tizimdagi markaziy qatlamlaridan biri hisoblanadi.

Semantik maydon nazariyasi leksik birliklarni tizimli ravishda oʻrganishga imkon beruvchi samarali metodologik yondashuv hisoblanadi. Ushbu nazariya asosida 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli soʻzlarni tahlil qilish yapon tilining leksik-semantik tuzilishini chuqurroq anglashga yordam beradi. 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli soʻzlarning semantik maydonlarga ajratilishi ularning maʼnosini tizimli tarzda izohlashga, leksik birliklar oʻrtasidagi paradigmatic munosabatlarni aniqlashga, yapon tilidagi mavhum tushunchalar tizimini yaxlit holda koʻrsatishga xizmat qiladi. Mazkur tezis yapon tilshunosligida semantik maydon nazariyasini 二字熟語 [niji jyukugo] ikki iyeroglifli soʻzlar tahliliga tatbiq etish imkoniyatlarini namoyon etib, ushbu yoʻnalishda olib boriladigan keyingi tadqiqotlar uchun nazariy asos boʻlib xizmat qilishi mumkin.

Foydalangan adabiyotlar

1. Achilova O.F. Yapon va oʻzbek imperativ maqollarning pragma – diskursiv xususiyatlari: Fil.fan.dokt. (DSc) ... diss. – Тошкент, 2025. – 217 b.
2. Achilova O.F. Yapon va oʻzbek imperativ maqollarning pragma – diskursiv xususiyatlari: Avtoref.Fil.fan.dokt. (DSc) ... diss. – Тошкент, 2025. – 37 b.
3. Trier, J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Heidelberg: Carl Winter, 1931.
4. Ullmann, S. The Principles of Semantics. Oxford: Basil Blackwell, 1957.
5. Axmanova, O. S. Slovar' lingvisticheskix terminov. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya, 1966.
6. Apresyan, Yu. D. Leksicheskaya semantika. Moskva: Nauka, 1974.
7. Lyons, J. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
8. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Oxford: Blackwell, 2008.
9. Lehrer, A. Semantic Fields and Lexical Structure. Amsterdam: North-Holland, 1974.
10. 加藤周一. 『日本語の思想』. 東京: 岩波書店, 1991.
11. 高島俊男. 『漢字と日本人』. 東京: 文春新書, 2001.

12. Shirakawa, Shizuka. 漢字の世界. 東京: 平凡社, 2004.
13. 奥森卓也. 『日本漢字全史』. 東京: 筑摩書房, 2010.
14. 国立国語研究所. 日本語語彙体系. 東京: 秀英出版, 2003.